

NORA EROAN GURA GOZUEZ?

Aurraitz

Azkenengo erroi-aldian agertu yakuzan erdal gogodun idazle batzu oba euren idaztortza baztertu, ta erderarik ez dakien menditarren artera bizi izaten joango ba-lira, amar urterako, euren gogoak euskal-izatez jantzi ta euskaldunak egiten dogunez euskeraz egiten ikasi-arte; eta euskereari kalteak-kalte dagitsozan erdal-kutsua erantzi, ta benetako euskaltasunaz gogoak apaindu dagioezanean, idazten asi.

Esku-artean daukat 1960'gko. 3-6 EGAN eta garramuraz irakurri ta birrirakurri dodaz dakazan lan guztiak... Baiña bi, bata baiño bestea ulergatxagoak: bata lorriña ta bestea ganora gitxikoa. Jakin-gu-reak zirikatu ezpa-nenduan iraku-

rri bere enebazan egingo... Naiak egin bear izan nebazan, ba, ulertuko ba-neban. Bekokia eukan gizon ak, egin eban euskereaz eta esan abazanak Donosti'ko euskalduneri esateko. Eta bai egotarria be entzuleak, azkenerarte iraun ba-eben entzuten, urduritu barik.

Bizkaitarra ta baso-basokoa naze-nez, bizkaierea ondo dakit. Gipuzkerea bere neiko ondo. Lapurderaz ondo-samar, ta zuberotarrena ta enpaiduak bere taiuz ulertan dodaz; baiña gure bilbotarrak eta beste banna batek darabillena, ez. Nungo euskerea da ba, ori? *Amesetakoa* ala benetakoa menperatu ezin dabi-nena? «Orixe» maixu andiak esan dautsuenaz, «Arriandiaga ta

A. Urrutia ur gardena dira zuen aldean».

Neure euskal-odol basatia irakitan jarten yat olako euskerea betaurrean ikusi dagidanean, eta olakoen lanik berriro ez irakurteko gogoia sorten yat. Eneuke gura geure-geureak doguzan itz asko, beste izkuntzetatikoak diralako baztertarik, baiña ez iñok ulertan ez daben eta geurea ez dan joskera naastea artu, ta *desajola*, *deserritu*, *pietate*, *empirikoa*, *astrato*, *esprimi* ta aula-ko gauzeztan itzekaz geure izkuntzea lorrindu ta ondatuterik be.

Idazleak berak diño: «*Eskribitzen ditudan gauzekin, eztaikit nik zer gertatzen den, baina beti pasatzen da gauza bat esan nai dudala, eta euskaldun irakurle gutxi nik eskribiturikoak irakurten dituztenek, beste gauza bat, guztiz dife-rente eta desberdin, entenditzen dutela*». (Au nastea!)

Jakin bear leuke ba, zer jazoten dan: Euskerearenak ez diran itz eta joskera lorriñaz esan-gura guttia naasi ezkeru, ezin iñok ulertu.

Gernika'tik urreko baserrietan, atxuxeriak (1) saltan ibiltan zan, astoaz, erdaldun bat. Bein ankatik oratu ta errekarra jaurti eban bere zamaria, zubitik igaro gura ez ebalako. Urrengo eldu zan etxean salgaiak zelan busti eikiozan itandu outsoanean, euskera gaizto baiño gaiztoagoz erantzun etsean aulan: «*Astoa ankie oratu errekie bota*». Atxuxeridun aren antzekoa da, ba,

(zoritxarrez) oriek dabillen joskerea (2).

Besterik ezean, eta astirik izan, egunean ordutxu bi egin ba-legiz Bilbo'ko ibai-ertzean bearrean ibilli oi diran txorierriar eta arratiar mutil jatorrakaz eta gero, orrek itz egiten dabien lez idatzi, ondo baiño obeto ulertuko leuskiue irakurleak. Baiña aitatu dodan EGAN-eko ipu-ña lakoak iñok ulertu ez oba...

Eta euskera naasi, ulergaitz eta lorriña bakarrrik ez: ba-da, burutasunak bere ganora asko bakoak. Olerkiak *olerki* izateko bear dabezan «tasun» guztiakaz egiteko, (idazteko), olerkari bat bere ez da gai, antza, gurean, arek diñoskunez. Oraindik atxiña berak bakarrrik egingo dauskuz, oiez, olerki izena (a!, *poesi* izena) merezi dabien olerkiak. Nundik atera ete dau, lorrin-zale onek, gure olerkiak ez dakiela euskal-*metrika* zer dan, eta bertsulariek bai? Bertsulariak, (geienek beintzat), neurtitzneurria ondo erabilten dabiela uste dabenak ez daki bape gure olerki-*neurrietaz*. Or Bilbo'ko sokondoren batean baztertuta izango da «*Ortografia del Euskera Bizkaino*» deritxon liburu txiki mardotxurik eta

(1) *Atxuxeri*, *Atxuxeridun* = Quincalla, Quincallero. Geure errian, Aien-giz'en, erabilten dira itzok.

(2) Musikari onak gurata be ezin txarto jo aal izaten dau berak ondo josten dakian joarea. Euskaldun utsak bear ezin joskera txarrez idatzi naita be.

ikusteko erarik orain arte izan ez-pa-dau, begitu-aldi bat egin bear leuskio, here onerako; arexeaz ikasi daike ba, euskal-bertsuak neutan.

Beste lorrin-zale batzu be ba-doguz, baiña gitxi, aiatu dodan onen lainekorik. Batzueri gaitz baiño ez-pa-da bere, ulertu be egiten yake; baiña oni...

Naiz garbitasunerantz naiz mor-doillukerirantz bazterregeri joatea kaltegarri yaku izkuntzearentzat; eta onena bien erdian geratutea; baiña garbi-zaleen alderatxuágo, au bestea baiño urtxuágo dago erriagandik ba-ta. Atzekoz-aurrerako ta goikoz-beerako joskera nazkagarri ori erriak ez dau ulertan, eta, bai ondotxu, garbikeri larregira jauzi ez dan euskera leuna.

Batzuek oarrez, (aprazoz), dabilzala uste geinke erriak inoz erabilli ez daben joskera lorrin orreaz idazten. Villasante - Kortabitarte Abari irakurri dausat: «*Komunisten artean jakintsuak ez omen diote ezeri ainbeste bildur, nola objatibidadeko pekatuari*». Zu ta ni, Aita Villasante, erri bateko seme gara. Zu, (uste dodanez). Errenteria'ko ibai—ertzean, (kale-etxean) jaio ta kaxkondua; ni, zuenetik— oiñez orduerdiko bidera, Gantzabal ton-torraren ertzean, Mendieta'ko baso-arte olerkoian jaio, azi ta bizi izana: ba-da, biok aiengiztarrak. Eta jakin bear zenduke, au aiatu dodan atal au, gure erri-inguruan aulan esango leukiela: «*Komunisten arteko jakintsuak ez ei dausie oje-*

tibidadeko pekatuari beste bildur ezeri». Zer dala-ta, ze zentzuaz bas-tertu, ba, adiskide, geure errietan ikasi genduan joskera garbi ta jatorra, benetako euskaldun zintzoek ulertu ezin daikien beste lorrin eta motz, (itxusi), orren orde, antxiña txarto idatzitako idaztien batzuetan aurkitu dozuela-ta? Nora eroan gura gozuez?

Aldea makala Kerexeta jaunak darabillan izkereak eta zuenak. Gure olerkari goenengo onen idazkerea ikasi naiz ez ikasi guztiak uler daroe oso-osorik, eta zuena zatika ta txarto baiño ez.

Zuzen baiño zuzenago genduan gure «*Orixe*», euskaldunok batabesteari ikasten diardugula esan ebanean. Geienok gabiz, ba, alkarri irekatsi guraz ibilli bere.

Baiña euskaltzalerik jakintsue-nak be larrapastada itzelak egin daroetz euskal-zidor labanean. L. Mitxelena jaunak diñosku: «*santu eta frutu-ren igesi genbiltzala, deun eta arrari* guraso gabekoak (gabeko gurasoak ez gero) artu genituen», *Arnaritaz* ezer bere ez dakit, baiña *deun* asmakizuna danik ez daustazu esango, gizona, Bizkai'an, Gernika-inguruko errietan eta beste leku askotan beintzat, aurrez erabilten da *deunge*, (*donge* bere bai), *deuna* ez daitena, (santu ez daitena edo gaiztoa) adirazteko. Azkue'ren iztegiari jaramon ba-dagiogu *deun* ez da euskal-jatorrikoa, baiña zuendako niretzat baiño ardura gitxiago dau jatorriak, eta noien aurrera.

Deunge-ri ge atzizki bagetzaillea ken ezkeru *deun* geratuten da; eta *deunge* santu ez daitena danez, *deun* santua izan bear, gura nai ez, (nai ta ez). Gurasoak ezeze izen ona bere ba-dau, ba, *deun*-ek, adiskide. Obarik asmetan dabe lorrin-zaleak!

Ditu ta kideak, giputzak *dijoa*-ren ordez *doa* ta anaiak onartu da-gizuezanean erabilliko doguz.

Euskera *garbi* ta *bizia* gura dogu guk geuk. Mordoillu-zaleak barriz, loa, ulergatxa ta egundo bizirik izan ez daben eta izango bere ez daben azpikoz-ganerako lorriña. Ez dogu ulertan, «...baizik eta...» ta beste onen antzeko asakera arrotzik. obeto esan daroaguzan itzen tokie-

Euskaldun -errietan ondo baiño obeto esan daroaguzan itzen tokie-tan emon gura dautseen esan-gurea barik beste esan-gurarik adirazten dabilenak idaztea arbuigarri baizen kaltegarri yaku berbetearendako. Idazle batek bein, *gitarriaren kor-dak afinatu* idatzi eban. Euskaldun

jatorrez *gitarra-ariak gozatu* esaten dogu. *Korda* euskeraz gaztelerazko *guirnalda* edo antzekoren bat dogu. *Piper-korda lukainka-korga, lora-korda* ta abar: ba-da, ariaz, loroaz, (alanbreaz), naiz beste joskarriren batuz ondozkatu, (alkarren jarrai josi), ta eskegitoko eraz txortatuta-ko edozer gai. Idazlan onen asike-ran eragon dautsadan idazleak ai-tatu dodan EGAN-en *kontulari* di-ño *kontugille*-edo esan bearrez. *Kontulari* barritsueri, berbalduneri, esaten dautsague euskaldunak. Erdalkeriz kutsutu bako euskaldun jatorrak olako ganorabakakeriak irakurri dagiezanean, irri-barre lar-rririk egin daroe idatzi eukeanaren errukiz. Eta erdal-joskereaz idatzi-tako euskerea irakuten asi ba-daitez asi, irakurgaia amurrus jaurti, ezer ulertu eziñik.

Ikasi daigun besteak ulertako eraz idazten eta beingoan indar-ba-rrituko dogu gure berbete maita-garria.